

АНТОНИЈЕ ПЕЛИВАНОВИЋ (1841-1896)

Развој Ћуприје у другој половини 19. века нераскидиво је везан за делатност припадника знамените породице Пеливановић. И док је у време у старијих Пеливановића, Ђорђа и Станоја, Ћуприја постала прави институционални центар округа са развијеним судством и управним апаратом, тако је њихов наследник Антоније своје прегалаштво усмерио на културни развој вароши.

Знаменити Антоније Пеливановић је био правник, народни посланик и културни делатник. Сматра се изузетно важном фигуром ћупријског културног и политичког живота друге половине 19. века. На студијама права на Лицеју у Београду, стекао је значајна познанства и остварио бројна пријатељства са будућим великим интелектуалцима који су му касније помагали у развоју каријере. Радио је као правник у Ваљеву и Зајечару, али је највећи део радног века провео у родној Ћуприји и Београду. У српској престоници је радио као судија у Касационом и Апелационом суду, био је члан Дисциплинарног суда и Грађевинског савета, као и одборник Београдске општине. У родном месту је уживао такође велики углед и значај. По завршетку студија, шездесетих година прошлог века постављен је на службу у Ћуприји, где је, као још увек млад и енергичан човек, надахнут либералним мислима и романтичарским заносом попуљеним у Великој школи, почео да се ангажује на културном развоју свог завичаја.

Као један од образованијих људи у Ћуприји тог доба, лако је увидео да је просвећивање становништва најважнији подухват у циљу културног напретка. Обавестивши Окружно начелство и општински суд о својој иницијативи, Антоније Пеливановић је на оснивачкој седници 29. децембра 1868. године објавио Статут *Читаонице ћупријске*, који је министар просвете одобрио 15. јануара 1869. године. Према Статуту, читаоница је имала задатак да образује народ помоћу књига и савремених листова које ће држати у својој књијници, одржава јавна предавања и позајмљује корисне књиге становништву. Друга тачка овог документа недвосмислено каже да „члан овог друштва може бити сваки онај, коме је мио напредак српства“, чиме се главни циљ односи на свеукупни напредак српског народа. При оснивању, ћупријска читаоница је већ имала 50 уписаних чланова. Приходи читаонице сакупљани су од редовне чланарине и добровољних прилога. Просторија у којој је била смештена налазила се у згради Општине ћупријске.

Антоније Пеливановић је био и један од оснивача и први председник месног одбора Напредњачке странке у Ћуприји 1881. године. Захваљујући томе, био је изабран за кнежевог (касније краљевског) посланика у Народној скупштини.

За живота, Антоније Пеливановић је био оснивач и добротвор многих институција. Док је службовао у Ваљеву, учествовао је у отварању Ваљевске штедионице. Уписан је за помагача Друштва за пољску привреду 1870. године. По оснивању Српске књижевне задруге 1892. године, био је њен повереник за Ћуприју. У Ћуприји је био један од оснивача *Фонда за потпомагање сиротих ученика-ца ћупријских основних школа* 1875. године, хуманитарне организације која је деловала све до Другог светског рата. Поред великих новчаних прилога које је додељивао Фонду, у својој гостионици је организовао игранке на којима је прикупљана помоћ за сироту децу.

Знаменити Антоније Пеливановић умро је у Београду 25. фебруара 1896. године. Дан касније сахрањен је на Новом гробљу. Са супругом Љубицом имао је синове Борислава, Војислава, Милутина, Станоја и Светислава.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

АЛЕКСА ЈОВАНОВИЋ (1846-1920)

Ђуприја је имала свог премијера!

На празник Преображења Господњег 19. августа 1846. године у Ђуприји је рођен будући уважени правник и судија, министар и председник владе Краљевине Србије Алекса Јовановић. Овај Ђупричанин по рођењу је након основне школе у родном граду, завршио гимназију у Неготину, а Правни факултет у Београду. Каријеру чиновника започео је као судски писар у Крагујевцу и Краљеву, радио је у Министарству правде у Београду, а затим је био секретар Београдског суда. Радио је као судија у Смедереву и Крушевцу, био председник суда у Нишу, члан Касационог суда, начелник Министарства правде, председник Апелационог суда и члан Државног савета.

У историји ће Алекса Јовановић остати боље упамћен као савестан судија и правник, него као политичар. Није био припадник ниједне политичке партије, већ се политиком бавио искључиво на позив владајуће структуре. Сматран лојалним, али и као веома цењен интелектуалац, Јовановић је позиван на неке од најодговорнијих функција у управном апарату. Први политички ангажман имао је у периоду од 1880. до 1882. године, када је постављен за краљевог посланика у Народној скупштини.

Бурна политичка историја Србије с краја 19. века памти Алексу Јовановића као председника владе Краљевине Србије у два наврата. Тај нестабилни период у српској историји окончан је Мајским превратом 1903. године и убиством краљевског пара Обреновић. Улога Алексе Јовановића везана је за успостављање нове владе јула 1900. године. Краљ Александар је у Јовановићу видео политички некомпромитовану личност, на добром гласу, погодну за председника владе. За разлику од његових претходника на том положају, Јовановић није имао готово никаквог политичког искуства. Не само он, већ и чланови владе којом је председавао. Ти „нови људи“ у вођству српске државе били су потребни краљу Александру како би спровео у дело дуго планирано венчање са Драгом Машин. Како је Јовановићева влада састављена непосредно пре тог догађаја, подругљиво је у српској јавности названа „свадебно министарство“.

И заиста, у својим мемоарским записима Алекса Јовановић наводи да је основна улога његовог министарства била да спроведе краљевско венчање кроз законске регулативе. Колико је Јовановићев пристанак да састави „свадебно министарство“ био популаран у српској јавности, сведочи сећање уваженог лекара др Владана Ђорђевића, иначе Јовановићевог гимназијског друга, који између осталог каже: „За Алексу Јовановића нисам сигуран да ли је жив или је умр'о, јер ако је мој друг из II-ог р. гимназије онај Алекса Јовановић, кога данас зову Алекса Консул или „вигец“, онда је он само морално умр'о кад је пристао да састави свадбени кабинет Драге Машинке.“ Много више него као политичар, Алекса Јовановић је дао као научник и правник. Бројна су његова дела из књижевности, правних наука и историје права код Срба. Није без значаја ни чињеница да је био један од првих интелектуалаца који су озбиљно разматрали увођења изборног права за жене. Објавио је неколико посебних публикација и приредио *Прилоге за историју српског законодавства 1804-1860*, који су делимично објављени. Објављивао је у неколико стручних и књижевних часописа (Бранич, Српске новине, Правда, Мале новине, Отаџбина, Коло, Дело, Искра). Посебно се бавио историјом права у Старој Србији, па су отуд његова позната дела *Правда и управа у врањанској покрајини до доба Турака* и *Правда и управа у врањанској покрајини за доба Турака* била изузетно тражена и читана.

Значај овог Ђупричанина по рођењу најбоље осликава његова биографија у знаменитој *Народној енциклопедији српско-хрватско-словеначкој* под уредништвом уваженог Станоја Станојевића. Јовановић је био један од шесторице Ђупричана који су заслужили место у овој изузетној публикацији.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЂУПРИЈЕ

БОСИЉКА ЈАНИЋ (1869-1936)

Потиче из знамените породице Цинцар Јанка Поповића, јунака из времена Првог српског устанка, који је игром случаја преминуо у Ћуприји 1833. године и сахрањен у порти манастира Раваница. Његов син Ђорђе Цинцар Јанковић, ађутант кнеза Михаила, био је ожењен Јеленом Михаиловић из Софије, са којом је имао петоро деце, од којих је најмлађа била Босиљка.

Рођена је у Ћуприји, где је завршила основну школу, док је Вишу женску школу похађала у Београду. Удала се за Голуба Јанића, родом из Маврова у Македонији, рентеријера и својевремено једног од најбогатијих људи српске престонице. Голуб Јанић је био учесник Српско-турских ратова од 1876. до 1878. године. У преткумановској Србији био је један од најистакнутијих духовних вођа у борби за ослобођење јужних крајева. Касније је помагао, како духовно, тако и материјално, напредак ослобођених крајева и био у врло блиским везама са српским двором. Преминуо је у ослобођеном Београду 1918. године, док је његово огромно богатство и послове наследила супруга Босиљка.

Босиљка је цео свој животни век посветила помагању сиротиње и обнављању цркава и манастира. Тако је поклоном од 50.000 динара основала Задужбину Самуила и Голуба Јанића при Филозофском факултету и Учитељској школи у Скопљу, чија је намена била награђивање светосавских темата који су обрађивали историјска питања Јужне Србије.

Својим тестаментом основала је *Задужбину Самуила и Голуба Јанића* при Српској краљевској академији у Београду, завештавши имовину у вредности од око седам милиона динара, с наменом да се из прихода тога имања подижу школе и учитељски станovi у Јужној Србији, првенствено у срезу гостиварском и осталим срезovima тетовског округа.

Истим тестаментом основала је и *Фонд Софије, Самуила и Босиљке Голуба С. Јанића*. За ово оснивање завештала је имовину у вредности од милион и петсто хиљада динара, са наменом да се „из приходатога Фонда одевају сиромашна деца - ђаци основних школа у Јужној Србији, првенствено са територије ослобођене од Турака после балканских ратова 1912-1913. године“. У тестаменту је наглашено, уколико Српска краљевска академија наука не подигне ни једну школу у року од три године после пријема легата, Академија је дужна да целокупну имовину покојне Босиљке преда Одбору *Фонда Софије Самуила и Босиљке Голуба Јанића*. Поред две фондације, Босиљка је тестаментом даривала и *Друштво за подизање храма Св. Саве* са 20.000,00 динара, општину своје родне Ћуприје са 10.000,00 динара и са по 5.000,00 динара *Фонд сиромашних ђака основне школе, подружницу Женског друштва и Цркву Светог Ђорђа у Ћуприји*, а у Београду *Коло Српских сестара, Женско друштво (за Дом Госпођа), Друштво кнегиње Љубице, Друштво српске мајке, Материнско удружење, Удружење студенткиња, Дом старица и стараца и Удружење матера и домаћица Србији*.

Ова знаменита Ћупричанка по рођењу била је добротворка десетина националних и локалних удружења, женских организација широм Србије и Краљевине Југославије. Никада није заборавила родну Ћуприју. У ондашњој штампи је забележено да је после провале у цркву Светог Ђорђа у Ћуприји 1935. године када је покрадена свештеничка одежа, управо госпођа Боса Јанић послала вредну новчану помоћ ыупријској цркви за куповину нове.

У некрологу објављеном у Политици 3. фебруара 1936. године, непосредно по њеној смрти, између осталог је записано:

„Боса Јанић је имала све врлине благородне Српкиње, васпитане у предатној патријархалној скромности. Необично дарежљива према сиротињи, коју је обилато и непосредно кроз цео живот помагала, пок. Боса била је добротвор многих хуманих друштава у земљи, а издашно је помагала и наше културне и националне акције. За свој хумани рад пок. Боса била је одликована орденом Св. Саве.“

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ДР ЈОСИФ ВИДАКОВИЋ (1855-1927)

Развој Ћуприје као медицинског центра овог дела Србије, приметан је од друге половине 19. века, када је из варошке болнице настајала прва велика Окружна болница у новоформираном Моравском округу. Међу првим значајним лекарима у Ћуприји који су обележили крај 19. и прве деценије 20. века истиче се име Јосифа Видаковића, рођеног у селу Дубље код Трстеника далеке 1853. године. Доктор Јоса, како су га од милоште звали, потицао је из земљорадничке породице. Основну школу је завршио у Трстенику, док је шесторазредну гимназију похађао у Крагујевцу, где су му школски другови били Стојан Протић, будући политичар, Живојин Мишић, будући војвода, Дамјан Поповић, касније генерал и Ђорђе Јовановић, који је касније постао познати вајар. Медицински факултет у Бечу Видаковић је завршио 1882. године. Прва служба др Видаковића у Ћуприји пада у време успостављања Моравског округа 1889-1890. године, када је наизменично био лекар Беличког среза и општински лекар у Ћуприји до 1896. године. Исте године је поново ступио у војну санитетску службу поставши управник Ћупријске Привремене војне болнице. Почетком 1900. године као цивилни лекар постављен је за окружног физика Моравског округа са седиштем у Ћуприји. Истовремено је обављао дужност управника Окружне болнице у Ћуприји. После изузетно успешне каријере у војној и државној служби, др Видаковић је пензионисан крајем 1903. године као „санитетски пензионер“ после чега је радио као приватни лекар. У својој кући, која се налазила у центру Ћуприје поред Штедионице, имао је ординацију и лабораторију. Истовремено је ординирао и у Врњачкој Бањи у чувеној вили „Ескулап“, коју је посећивала тадашња елита српског друштва. Савременици су га описивали као врло симпатичног, разговорног и динамичног, лекара који је својим говором и опхођењем врло брзо задобијао поверење пацијената. Као војни лекар (до завршетка студија лекарски помоћник) учествовао је у Српско-турским ратовима 1876-1878, Српско-бугарском рату 1885, Балканским ратовима 1912-1913 и Првом светском рату 1914-1918. године.

У друштвеном животу Ћуприје др Видаковић је оставио веома значајан траг. Иако је по професији био лекар, осим лечења и неге болесника, др Видаковић је и на друге начине током свог живота покушавао да помогне онима којима је то било потребно. Стекавши велико богатство током дугогодишњег рада у државној служби и приватној пракси, непрестано је помагао различите фондове и удружења, школе и појединце. Забележено је да је био члан и утемељивач Фонда за потпомагање сиротих ученика-ца ыупријских основних школа, као и велики добротвор Фонда за подизање Занатског дома. Приложио је велику суму новца за изградњу Женске занатске школе у Ћуприји 1927. године, помагао Ћупријску трговачку омладину, Земљорадничку задругу, Војничку читаоницу, цркве у Ћуприји и Јагодини, Соколско друштво и др. У ыупријској Гимназији је основан *Легат др Јосифа Видаковића* из чијих средстава су награђивани најбољи ученици. Оно што је др Видаковића издвојило у односу на већину познатих добротвора тог времена, јесте његова одлука да целокупан покретни иметак у вредности од три милиона динара преда Српском лекарском друштву, док је део тог новца наменио школовању потомства његовог брата Смиљка и његовог таста Милана Пиндића. *Фондом др Јосифа и Зораиде Видаковић* до своје смрти 1948. године управљала је његова супруга, после чега је припојен задужбинама Српског лекарског друштва. Пошто са својом супругом Зораидом није имао деце, у тестаменту који је саставио изразио је жељу да се његова непокретна имовина после смрти супруге преда *Фонду сиромашних породица погинулих и умрлих лекара у ратовима Србије 1912-1918. године*. Доктор Јосиф Видаковић, пензионисани физикус Моравског округа и санитетски потпуковник, преминуо је у Ћуприји 9. децембра 1927. године. Сахрањен је на ыупријском гробљу. Посветивши живот медицинској струци и добробити људи, био је веома цењен међу становништвом Ћуприје и читавог Моравског округа. Свој вишедеценијски труд и рад крунисао је племенитим завештањем целокупне имовине у хуманитарне и научне сврхе. Овај знаменити Србин, неправедно остављен на историјским маргинама због немара институција и појединаца, није заслужио да буде препуштен забору.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

СВЕТОЗАР ТОЗА ЈОВАНОВИЋ (1882-1971)

Ћупричанин који је градио Београд!

Светозар Јовановић је рођен у Ћуприји средином августа 1882. године. У родном граду је завршио основну школу, док је Гимназију завршио у Нишу. Технички факултет у Београду уписао је 1901. године, затим се на трећој години студија определио за архитектонски одсек, да би дипломирао 1905. године као један од прве осморице студената који су дипломирали на новооснованом Архитектонском одсеку Техничког факултета. Убрзо по дипломирању запослио се у Архитектонском одељењу Министарства грађевина, што је за младог Јовановића била одлична прилика за стицање искуства, будући да је ово Министарство окупљало водеће стручњаке тог времена. Жељан знања, млади архитекта је као државни питомац 1907. године отишао на постдипломске студије на Високој техничкој школи у Шарлотенбургу наомак Берлина, које је успешно окончао 1912. године. Уследио је Први светски рат који је накратко прекинуо његов даљи напредак. Јовановић је током рата служио у инжењерском батаљону Шумадијске дивизије. Завршетак рата и стварање велике југословенске државе довело је до повољних политичких, економских и друштвених промена, нарочито у архитектури. Године 1923. Светозар Јовановић бива запослен као ванредни професор на Архитектонском одсеку Техничког факултета, где предаје студентима предмет Грађевинске (касније Архитектонске) конструкције. На овом факултету је остао до пензионисања 1955. године. Био је редовни професор и шеф Катедре за архитектонске конструкције. Објавио је књигу под називом *Дрвене архитектонске конструкције*, која је служила као уџбеник студентима. Од почетка професионалне каријере, Јовановић је важио за озбиљног архитекту са великим потенцијалом. О томе сведочи податак да је само пар година по дипломирању победио на конкурс Министарства грађевина за пројекат изградње Официрске задруге у Београду, која је завршена 1908. године, и данас, као споменик културе од великог значаја, краси угао Масарикове и Ресавске улице на Савском венцу.

По завршетку Великог рата, Јовановић је био ангажован од стране Медицинског факултета Универзитета у Београду да попуни комплекс универзитетских клиника и института. Током 1921-1922. године пројектовао је зграду Патолошког института и објекте Физиолошког и Хистолошког института, чија је градња завршена 1928. године. Вероватно најмонументалнији и најрепрезентативнији објекат из Јовановићевог опуса представља Палата Министарства саобраћаја, изграђена 1931. године. Обликована у еклектичко-неокласичном духу, подигнута као слободностојећи објекат, издужене правоугаоне основе, са шест унутрашњих дворишта, изграђена од опеке, вештачког камена и армирано бетонских носећих конструкција, ова зграда доминира овим делом Немањине улице и данас представља споменик културе. Јовановићев прелазак из Министарства грађевина на Технички факултет поклопио се са променом у његовом пројектантском опусу. Године 1923. упустио се први пут у пројектовање приватних стамбених објеката. Изградио је на десетине раскошних вила и кућа, различитих архитектонских стилова. Међу њима се истичу: вила Лепосаве Јовановић у улици Кнеза Милоша, породична вила Емила Давида у Ужичкој улици, зграда Живана Спасојевића у Косовској, зграда адвоката Драгољуба Маринковића у Булевару краља Александра, зграда Сретена Стојановића у Крунској, и друге. Као пројектант, али и инвеститор, Јовановић се 1926. године укључио у оснивање Професорске колоније – првог унапред урбанистички испланираног насеља на периферији Београда, које је настало према Генералном урбанистичком плану и иницијативом самих професора Београдског универзитета. Професорска колонија је завршена 1927. године и представљала је почетак планске изградње престонице по тада актуелном концепту „вртног града“, којим је промовисано економично, здраво, хигијенско и пријатно становање у великом граду. Архитекта Светозар Јовановић припада малобројној групи домаћих архитеката које су у међуратном периоду инспирисани европском културом и традицијом пројектовали и градили нека од најмонументалнијих здања старог Београда. Популарни Чика Тоза био је носилац Седмојулске награде за животно дело. Преминуо је 1971. године и сахрањен у Алеји заслужних грађана на београдском новом гробљу. Његова дела расута по улицама Београда стоје као симболи прошлог времена и одреднице које говоре о развоју српске архитектуре.

ЗНАЈТЕ ЛИ ВИ О ПИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ЧЕДОМИЉ Д. МАРЈАНОВИЋ (1872-1947)

Знаменити Чедомиљ Д. Марјановић био је познати српски теолог, професор и хроничар цркве. Рођен је у Ћуприји јануара 1872. године. Основну школу завршио је у родном граду, док је гимназију похађао у Параћину. По завршетку нижег образовања у Ћуприји и Параћину, Чедомиљ Марјановић одлази у Београд, где уписује Богословију. Као врло даровит и примеран ученик, на последњој години школовања у Београду привукао је пажњу ректора Богословије, српског митрополита Михаила, који је био задужен за стипендирање најбољих ђака за школовање у иностранству, уз чију је помоћ уписао Кијевску духовну академију септембра 1890. године и четири године касније дипломирао са највишим оценама. По завршетку школовања у Кијеву, Марјановић се вратио у Србију. Радио је као професор у Нижој гимназији у Параћину, где је предавао богословске науке, Школи пчеларско-воћарске задруге за округ моравски, Гимназији у Нишу, као писар а касније и секретар у Духовном суду Епархије нишке, у Учитељској школи у Алексинцу. Наставио је постдипломске студије у иностранству. После одслушања једног семестра у Лајпцигу, Марјановић одлази на Старокатолички факултет Универзитета у Берну. Успешно окончаваши постдипломске студије, јула 1904. године је одбранио докторску дисертацију под називом *Utilitarismus und christentum*. Сматра се једним од првих српских студената који су докторирали на овом универзитету и првим у будућем ланцу српских теолога школованих у Берну, ако се зна да је пар година касније на овај универзитет дошао знаменити Николај Велимировић. Учествовао је у Првом светском рату као резервни пешадијски официр при Тимочној дивизионој окружној команди. Од 1924. године до пензионисања, радио је у Мушкој учитељској школи у Београду.

Теолог по образовању, Чедомиљ Марјановић је написао и објавио на десетине теолошких расправа и чланака, неколико монографија и студија. Био је један од првих хроничара цркве. Његова *Историја српске цркве* доживела је два издања и била једна од цењенијих студија оног времена. Марјановићеви путописи из Македоније и јужне Србије резултирали су радовима о манастирима Светог Јована Бигорског код Дебра, Свете Петке у Иверици и Марковом манастиру код Скопља, који су били изузетно цењени и популарни. По завршетку Првог светског рата покренуо је едицију издања под називом „Библиотека савремених религиозно-моралних питања“, која је објавила велики број наслова из теологије и филозофије. Научни рад Чедомиља Марјановића је, нарочито у позним годинама његовог живота, полако усмерава на завичајну историју и прилике у Поморављу и Расинском округу. Можда и најзначајнији рад Чедомиља Марјановића из области завичајне историје јесте *Ћуприја, Параћин и Јагодина. Историјски и културни преглед. Књига 1. Од Римљана до пада Србије 1459. год.* објављен у трећој књизи Темнићког зборника у Београду 1936. године. Ова студија послужила је као подлога за многе будуће истраживачке радове о датој области. У сарадњи са уредником *Моравског гласника* Бором Николићем, објавио је „Историјски преглед Ћуприје и среза Раваничког“ у *Алманаху Поморавља са адресаром* из 1937. године, а са истим уредником радио је на пригодном тексту за обележавање 550. годишњице Косовске битке.

Поред Удружења Мораваца у Београду, где је у неколико наврата био и председник, Марјановић је био члан великог броја других организација: Друштва за школску хигијену и народно просвећивање, члан Словенске школе, Професорског друштва, Српско-руског клуба и члан Одбора за обележавање стогодишњице смрти Доситеја Обрадовића, члан Удружења резервних официра и Удружења ратника, Одбора за подизање споменика палим борцима у бици код Куманова, Одбора за обележавање 250 година од преноса моштију кнеза Лазара и активан члан Југословенско-чехословачке лиге. Овај знаменити Ћупричанин је преминуо на Срећење 1947. године. Био је носилац *Ордена Светог Саве четвртог степена* и *Ордена југословенске круне четвртог степена*. Био је врсни научник који је оставио бројне радове из различитих области, један од најобразованијих теолога, истакнути професор и историчар. У нашим крајевима ће остати запамћен као један од пионира у проучавању завичајне историје и једна од најзначајнијих личности прве половине двадесетог века.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ДРАГИША ПАНДУРОВИЋ (1885-1951)

Драгиша Пандуровић је био један од знаменитих ђупријских официра, дивизијски генерал, учесник Балканских ратова и Првог светског рата, уредник Војничког гласника и командант Дунавске дивизијске области у предвечерје и на почетку Другог светског рата. Представља пример правог српског официра, проистеклог из народа и израслог на својим војничким врлинама и непоколебљивој вољи. Напредовао је од обичног војника, преко подофицира до вишег официра и генерала. Учесник је свих ратова које је Србија водила од 1912. године. Рођен је крајем 1885. године у Сењу, у породици Добросава и Милеве Пандуровић, потомака знаменитих Пандуровића који су први пронашли угаљ у Сењском руднику. Драгиша је основну школу завршио у родном месту, док је гимназију похађао у Параћину и Нишу. Касније је завршио Војну академију и ушао у војну службу. Као млад официр, истакао се на првим линијама фронта у балканским ратовима и Првом светском рату из којег је изашао са чином мајора. У првим послератним годинама Пандуровић је завршио Вишу школу Војне академије и 1925. године почео да ради у Генералштабном одељењу Министарства војске и морнарице. У овој институцији је наредне две године уређивао лист *Војнички гласник*. Професионалну каријеру је наставио на Војној академији где је радио као професор на предмету Војна географија. До Другог светског рата, Пандуровић је често мењао позиције и константно напредовао у служби: био је класни старешина питомаца Ниже школе Војне академије, командант 47. пешадијског пука у Крушевцу, командант 7. пешадијског пука „Краљ Петар I“ у Новом Саду, командант пешадије Зетске дивизијске области, командант Школе за резервне пешадијске официре, вршилац дужности команданта Косовске дивизијске области у Приштини, командант Брегалничке дивизијске области у Штипу, командант Дунавске дивизијске области у Београду. У предвечерје Другог светског рата, краљ Петар II Карађорђевић, на предлог министра војске и морнарице Милана Недића, унапредио је Драгишу Пандуровића у чин дивизијског генерала. Убрзо након промена од 27. марта 1941. године, Пандуровић је активиран и постављен за команданта Триглавске дивизије у Љубљани. Ту су га задесиле ратне недаће и немачки блицкриг. Био је сведок укидања државних и војних институција Краљевине Југославије у Бановини Хрватској и Словенији и својим очима видео како су припадници поменута два народа окренули леђа Југославији и Србима. Приликом бомбардовања Новог Места априла 1941. године, генерал Пандуровић бива рањен, заробљен и одведен у немачко заробљеништво у Нирнберг. Годину дана касније пребачен је у логор у Оснабрику. Заробљеничке дане проводио је у писању својих ратних белешки и мемоара, који ће касније представљати прворазредни историјски извор за разумевање брзог слома Краљевине Југославије у Априлском рату.

Дивизијски генерал Драгиша Пандуровић, српски и југословенски официр и генерал, командант дивизије у Априлском рату, представник је генерације оних који су били спремни да жртвују све за слободу своје земље и војничку част, поштење. Био је следбеник учења генерала Јована Драгашевића, првог начелника Историјског одељења Генералштаба српске војске, који је проповедао важност бележења и чувања сећања. Као и многи официри бележио је од првог тренутка лична осећања и догађаје у Балканским ратовима, а потом у Другом светском рату. Оставио је иза себе најдрагоценија и најцеловитија сећања на дане Априлског рата у Словенији и Хрватској, те на мученички живот југословенских ратних заробљеника у немачким логорима. О тим данима писали су многи, али је једино Драгиша Пандуровић изнутра бележио драму генералског кора убијеног сломом некад славне војске, разапетог између свих могућих злодела која су чинена у земљи, завађеног преиспитивањем кривица из прошлости и неизвесне будућности. Након завршеног Другог светског рата, комунистички режим проглашава генерала Пандуровића за издајника. Знаменити ђупријски генерал више никада није могао да се врати у у свој родни крај. Остао је у Оснабрику, посветио се писању и препустио вечном жалу за својом домовином. У једном од последњих писама својој породици, с краја новембра 1945. године, између осталог је стајало: „Да, остале сте тамо без икакве државне помоћи због губљења мога држављанства. Ако је то мера, као осигурање садање тамошњег режима, погодила неправедно и свирепо некога - то сам ја. Ја нисам емигрант политичар, који жели ово или оно, већ сам стари војник васпитаван у младости и кроз цео живот да се придржавам стриктно тога: не меишти се у политику, служити верно народу своме, покоравајући се његовој законској вољи. А данас је таква ситуација: да још нисам знао ту његову вољу слободну, која би за мене била закон, без обзира каква ће она бити. И зато што сам и с правне и војничке тачке гледишта на правом путу, ја који сам до 60. г. старости имао само два идеала, чврсто повезана и обожавана, *отаџбину и моју породицу* - остао сам „законски“ сада без отаџбине, а моја породица без хлеба.“ Генерал Драгиша Пандуровић је преминуо 1951. године у Оснабрику. За дугу и савесну службу одликован је бројним високим домаћим одликовањима.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЂУПРИЈЕ

ДР ЖИВОЈИН ПОПОВИЋ (1893-1963)

Како је историја показала, Ћуприју су одувек у најбољем светлу представљали лекари. Поред свог позива, неретко су били главни носиоци политичког и културног развоја, покретачи разних хуманитарних активности и добротвори. Двадесете и тридесете године прошлог века у том смислу, између осталих, обележио је др Живојин Поповић. Рођен је 1893. године у свештеничкој породици у Поточцу. Гимназију у Крагујевцу је завршио 1912. године, после чега је уписао студије медицине у Бечу. На почетку Првог светског рата вратио се у Србију, где је прикључен војном санитету српске војске. Студије медицине завршио је у Прагу 1922. године. Крајем априла 1926. године др Поповић се са супругом Драгицом, такође лекаром, доселио у Ћуприју где је постављен за шефа интерног одељења ђупријске болнице. Само годину дана касније, постављен је за управника ђупријске Обласне болнице. Управнички мандат др Поповића је већ на свом почетку обележен великим успесима. Крајем септембра 1927. године Обласна болница у Ћуприји добила је први рендген апарат, који је био инсталиран у средишњем делу главне болничке зграде, у истој просторији са лабораторијом. Убрзо је решио болничко снабдевање ледом, преко потребним у тадашњој нези болесника и функционисању болничке кухиње, тако што је у кругу болнице направљена ледара. Под управом др Поповића, септембра 1927. године, окречене су споља и изнутра главна зграда, инфективно, венерично и душевно одељење, зграда економата са канцеларијама, перионица и кухиња. Исте године болница је оградена бетонско-жичаном оградом дуж које је постављен тротоар са бетонским пропустом испред капије. Убрзо је постављена и велика гвоздена трокрилна капија, изнад које се налазила велика полулукна фигура са натписом „Обласна болница“. По завршетку Другог светског рата, радио је у новооснованом Државном заводу за социјално осигурање. Као и многи лекари који су свој радни век провели у Ћуприји и др Поповић је био активан члан најмасовнијег лекарског удружења, Српског лекарског друштва. Године 1950. био је један од оснивача јединствене Подружнице Српског лекарског друштва за Округ моравски са сталним седиштем у Ћуприји и њен први председник.

Политичка активност др Живојина Поповића нераскидиво је везана за делатност његовог брата Веље Поповића, који је у влади Богољуба Јевтића, после смрти краља Александра 1934. године, био министар унутрашњих послова. Након парламентарних избора маја 1935. године, др Поповић је постао народни посланик испред Среза раваничког. У Југословенској скупштини, непрестано се борио за побољшање положаја Ћуприје и добробит становништва. Нарочито се залагао за развој земљорадње и помоћ сељаку, као и за оживљавање индустрије. Као велики заговорник јачања земљорадничког staleжа у Поморављу, др Поповић је био један од оснивача Пољопривредне подружнице у Ћуприји 1934. године, а касније и њен председник. Био је члан ђупријског Соколског друштва и активан добротвор Женске занатске школе. Тридесетих година прошлог века, др Поповић је био члан управе Хуманог друштва „Џбун“, које је имало за циљ помагање ђупријске сиротиње. Занимљиво је да је др Поповић током Другог светског рата био председник Градског равногорског одбора у Ћуприји. После смрти супруге Драгице, маја 1960. године, др Поповић одлучује да прода своју кућу у Курсулиној улици и пресели се у Београд. У југословенској престоници живео је мирно и повучено све до смрти, 29. октобра 1963. године. Сахрањен је на Новом гробљу у Београду. Знаменити лекар др Живојин Поповић задужио је ђупријску варош својим одговорним и преданим радом и хуманошћу испољеном током читавог периода свог боравка у Ћуприји. Оставио је неизбрисив траг у развоју ђупријске болнице и савладавању здравствених неприлика у овом крају. Његов политички ангажман допринео је стварању реалне слике лошег материјалног стања земљорадничког становништва и почетку рада на његовом побољшању. Исто тако, покренуо је стару идеју регулације тока Велике Мораве у околини Ћуприје, која је делимично спроведена у време Социјалистичке Југославије. Материјална заоставштина др Поповића, велелепна кућа у Курсулиној улици бр. 10 красила је центар Ћуприје готово четири деценије и била један од најлепших објеката изграђених у граду на обали Мораве

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ДУШАН МАТИЋ (1898-1980)

„Само се ја вечно ваљушам по небеским ливадама. Тамо само ја напасам своје вихорове. Како је био мали краљ Сунце – држава то сам ја! Како је мали Николо Буонапарте звани Наполеон – Европа то сам ја! А ја, Земља сам ја! Свет сам ја! Космос и антикосмос, то сам ја, ја и ја...“

Филозоф, академик, песник, есејиста, књижевни критичар, преводилац, прозни писац и универзитетски професор, један од покретача надреализма у српској књижевности и један од тзв. *велике тринаесторице* - оснивача београдске групе надреалиста - све је то Душан Матић. Ова интелектуална величина рођена је у Ћуприји 1898. године у породици Мате Матића, благајника општинске управе. У родном граду Душан Матић је похађао основну школу и уписао први разред новоотворене Гимназије, чиме је постао део прве генерације ученика ове знамените школске установе. Даље школовање наставио је у Прокупљу, Пироту, Шапцу и Крушевцу. Своју прву песму под називом „Очи“ објавио је 1915. године у *Радничким новинама*. Матић је био вршњак чувеног Растка Петровића. Доживео је Расткову и судбину хиљада његових вршњака. У јесен 1915. године, овај седамнаестогодишњак нашао се у непрегледној колони војске и народа која се пред налетом непријатеља повлачила преко Косова према албанским планинама и јадранском приморју тражећи спас. Почетком наредне године, Матић је допловио до Француске. Убрзо је наставио школовање у граду Гап, док је матуру положио у Ници. Овде је у једном локалном листу објавио свој први текст на француском језику. Уследило је пресељење у град светлости. Париз је опчинио Матића, који је тамо уписао Филозофски факултет. За време студија писао је за тамошње часописе који објављују одломке његове песме „Мутан лов у бистрој води“. Студије филозофије је завршио у Београду 1922. године, када је почео да пише за угледни часопис *Путеви*. У београдским гимназијама предавао је филозофију и књижевност. Често се враћао у Француску, где је упознао многе значајне интелектуалце оног времена, међу којима и чувеног Андреа Бретона, покретача надреализма у Француској. Био је потписник француског надреалистичког програма под називом *Револуција пре свега и увек!* 1925. године. Француске авангардне и надреалистичке идеје донео је у Југославију. До почетка Другог светског рата писао је песме, поетске и прозне текстове за часописе *Путеви*, *Зенит*, *Црно на бело*, *Сведочанства*, *Савремени поглед*, *Наша стварност* и др. Био је један од оснивача групе тзв. београдских надреалиста и покретач и уредник алманаха *Немогуће - l'impossible* и *Надреализам данас и овде*. Са Оскаром Давичом и Ђорђем Костићем написао је књигу „Положај надреализма у друштвеном процесу“ 1932. године. Са Александром Вучом написао је социјалну поему „Марија Ручара“ 1935. године, која је одмах по изласку из штампе забрањена и уништена. Због својих политичких ставова и критике система, био је у пар наврата хапшен.

По завршетку Другог светског рата био је сарадник Радио Београда и један од уредника часописа *Сведочанства* и листа *Књижевне новине*, затим, ректор Академије за позоришну уметност у Београду на којој је као професор предавао савремену књижевност, био је професор емеритус Академије за позориште, филм, радио и телевизију. Радио је и као уредник часописа *Књижевност*. Активно је учествовао у обликовању културног и уметничког живота Београда. Био је члан Српске академије наука и уметности. Душан Матић је био носилац престижних признања међу којима се посебно издвајају: Награда Удружења књижевника НР Србије, Седмојулска награда Извршног већа НР Србије, Змајева награда Матице српске у Новом Саду, Златна значка Стеријиног позорја у Новом Саду, Седмојулска награда Извршног већа СР Србије за животно дело, Октобарска награда града Београда и многе друге. У Матићева најзначајнија дела данас се убрајају: „Положај надреализма у друштвеном процесу“ са Оскаром Давичом и Ђорђем Костићем, „Глуво доба“ са Александром Вучом, „Један вид француске књижевности“, Књига песама „Багдала“, „Буђење материје“, „Лажа и паралажа“ и „Прошlost дуго траје“. У Ћуприји се од 1982. године у част овог великог интелектуалца и уметника, сваке године традиционално одржавају *Матићеви дани* у организацији Народне библиотеке „Душан Матић“.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ИГОР ПАРФЈОНОВ 1905-1986

Ако погледамо унатраг кроз историју, не можемо а да не приметимо велики географски и стратешки значај који је Ћуприја, како се данас зове наш град, имала. На месту савремене Ћуприје некада су постојале и друге насеобине, па би, ако се вратимо у античко доба, то био римски каструм Хореум Марги или позната „житница Мораве“, у раном средњем веку Раванел, а у време средњовековне немањинке државе град/утврђење Равно. Не треба заборавити да се у непосредној близини Ћуприје, на свега пар километара од центра града налази и археолошки локалитет Стублине, који указује на постојање винчанске културе на овим просторима. Овим чињеницама располажемо на основу писаних историјских извора који су сачувани до данашњих дана. Међутим, археолошке доказе овим тврдњама, ако се изузму истраживања чувеног Феликса Каница у другој половини 19. века, нисмо имали све до средине прошлог века и прегалаштва једног професора, ентузијасте и заљубљеника у историју, археологију и нумизматику. Тај помало заборављени прегалац познат старијим и средњим генерацијама археолога, јесте Игор Парфјонов, предатни и послератни професор историје у ђупријској гимназији. Његово прегалаштво везује се за откривање и сакупљање праисторијског и античког наслеђа Ћуприје. Знаменити Игор Парфјонов рођен је 1905. године у Владикавказу у Русији од оца Федора и мајке Клаудије. О младим данима Парфјонова нема много података. Претпоставља се да је из Русије пребегло у Југославију након Октобарске револуције и доласка на власт комуниста. У Београду је 1930. године завршио Филозофски факултет, док је професорски испит положио 1936. године. Пре доласка у Ћуприју, живео је у Осијеку и радио у тамошњој Мушкој реалној гимназији. Одлуком Министарства просвете 1939. године премештен је у ђупријску гимназију, где је наредних тридесет година предавао историју, земљопис (географију) и руски језик. Чика Игор, како су га од милоште звали, често је обилазио старе ђупријске породице како би од најстаријих мештана слушао о некадашњој Ћуприји. Ове разговоре је записивао, као и описе старих предмета до којих је долазио. Његова бележница није сачувана али постоје фрагменти његових рукописа и сећања на различите догађаје. Страст према старинама, историји и археологији, Чика Игор је преносио и на ученике, који су, видећи да њиховог професора занимају старе ствари, доносили различите старе предмете које су налазили у кући, а чија је намена одавно већ заборављена, као и све оне предмете, камење и кости које су излазиле на површину приликом радова у пољу. Парфјонов је често своје ученике водио на археолошке експедиције у околини Ћуприје - до Стублина код Супске, у Сење, до Краљевог поља, односно, до оних археолошких локалитета који ће званично бити откривени и истраживани много година касније.

Захваљујући Игору Парфјонову и богатој археолошкој збирци коју је направио, основан је први музеј у овом делу Поморавља. Ћупријски музеј основан је 1954. године, да би наредне године био усељен у новосаграђену зграду моравског стила, једну од најлепших у граду, која се налазила поред реке Раванице у близини Микићевог моста. Музеј је чинила богата историјска и нарочито археолошка збирка која је настала дугогодишњим сакупљањем археолошких предмета од стране Парфјонова и његових ученика. Знаменити Чика Игор је постављен за првог управника новоотвореног музеја и на том месту је остао све до 1966. године, када је пензионисан. Као управник Музеја, Парфјонов је имао пресудан утицај и на реализацију првих археолошких истраживања у самој Ћуприји, односно на простору касарне, код ушћа Раванице у Велику Мораву. Поменута прва ископавања на овом простору обављена су у периоду од 1962. до 1964. године под руководством Драгослава Пилетића, кустоса Војног музеја из Београда. Тада је, између осталог, пронађен и део надгробног споменика - стеле, са делимично очуваним натписом *Notteum Margi*, који представља један од најпознатијих археолошких предмета у збирци ђупријског Музеја. Две године по пензионисању Игора Парфјонова, 1968. године, Ћуприју је задесила страховита поплава. Излила се Раваница и поплавила Музеј. Зграда Музеја је била доста оштећена као и већи број експоната, па је преостала збирка предата на чување референту за заштиту споменика културе Ћуприја. Бројни предмети који су чувани и излагани у Музеју, а које је Парфјонов тако вредно сакупљао, добрим делом су изгубљени и неповратно нестали. Преостали експонати који су били део археолошке и историјске збирке, предати су на чување Завичајном музеју у Јагодини, док је део пребачен у спомен кућу Миодрага Новаковића Џуце, одакле је одређени број вредних, скупцених експоната нетрагом нестало, а остатак препуштен забору и пропадању. Оснивач музејске делатности и први управник ђупријског музеја, Игор Парфјонов преминуо је крајем 1986. године у Дому за стара лица у Алексинцу. Сахрањен је на ђупријском гробљу. Игор Парфјонов је утро пут очувању културног наслеђа Ћуприје, прикупљањем историјских и археолошких остатака из давнина и пресудним утицајем на оснивање првог Музеја у Ћуприји. Његове заслуге за наше данашње познавање праисторијског наслеђа Стублина и античког наслеђа Хореум Маргија, односно, изузетно богате историје овог поднебља, заиста су немерљиве. Овај човек у потпуности заслужује епитет ђупријског великана и знамените личности.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

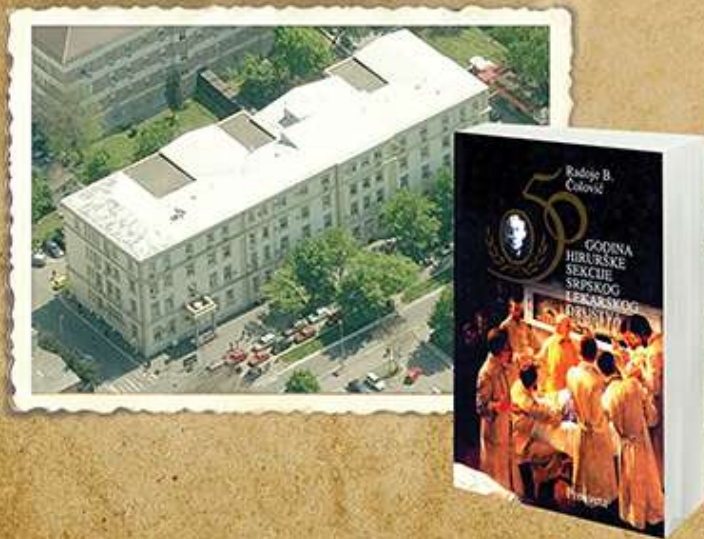

ПРОФ. ДР АЛЕКСАНДАР МАРКОВИЋ (1924–2012)

Ђуприја је град медицине и врхунских медицинских стручњака. Реченица је која се деценијама понавља и која треба да се понавља. Апсолутно је истинита и завређује сваку пажњу, али и наклон. Од оснивања цивилне болнице у Ђуприји пре више од 140 година, до данас, у граду на обалама двеју река рађани су и стасавали врхунски лекари, имена светског угледа и реномеа, људи који су апсолутно заслужни за развој медицинских наука, не само у домаћим, већ и у светским оквирима. Александар Марковић је рођен 8. августа 1924. године у Ђуприји, од мајке Љубице и оца Велимира. Родитељи су, осим Александра, који је био најстарији, имали још три сина: Слободана (1926–2014), по професији фармацеута, Србољуба (1928–2008), хемичара, и Дарка (1930–2014), ветеринара. Основну школу и гимназију Александар Марковић је завршио у родној Ђуприји, где је 1943. године, без обзира на тешке ратне услове, положио матуру као најбољи ученик Гимназије. По завршетку школе ступио је у Народноослободилачку војску, у којој је био до краја октобра 1946. године. Одмах по демобилизацији дошао је у Београд са жељом да упише Правни факултет, али га је пут одвео на другу страну, тако да се уписао на Медицински факултет Универзитета у Београду. Диплому знаменитог Медицинског факултета стекао је 1952. и исте године започео специјализацију из опште хирургије на некадашњој Другој хируршкој клиници Медицинског факултета. На овој клиници је неко време радио као специјалиста хирургије, да би затим био постављен за начелника одељења и саветника. Скоро читав свој радни век провео је на овој клиници. Када се говори о Марковићевој академској каријери, у звање асистента на Медицинском факултету у Београду изабран је 1954, у звање доцента десет година касније, док је ванредни професор постао 1973. године. Докторирао је 1977. године и већ наредне именован је за редовног професора Медицинског факултета. У неколико наврата се усавршавао у водећим хируршким центрима у иностранству. Током 1957. и 1958. године усавршавао се у чувеним клиникама др Фелингера и Шубауера у Бечу, Стразбуру и Паризу.

Пред крај професионалне каријере, осамдесетих година, усавршавао се у најзначајнијим болницама у Лондону. Објавио је више од 200 стручних и научних радова, од којих 40 у водећим међународним часописима, и активно учествовао у раду бројних конгреса, симпозијума и стручних састанака у земљи и иностранству. Учествовао је у писању неколико књига и уџбеника: *Мала медицинска енциклопедија*, *Критеријуми за оцену радне способности*, *Хирургија*, *Оперативна техника* и др. Током рада на клиничкој, али и експерименталној хирургији, посебно се бавио проучавањем хипотермије, вантелесне циркулације, трансплантације органа и периферне циркулације, као и ресекција на интестиналном тракту, нарочито на дебелом цреву, дајући на тај начин значајан допринос развоју наше хирургије. Као дугогодишњи и веома активан члан Српског лекарског друштва одржао је бројна предавања у подружницама широм Србије. Био је дугогодишњи секретар а затим и председник Хируршке секције Српског лекарског друштва. У истом периоду је био и потпредседник Удружења хирурга Југославије. Такође је био члан Кардиолошке секције Српског лекарског друштва, Међународног хируршког друштва, Међународног друштва за дигестивну хирургију, Уније лекара балканских земаља и других стручних удружења. Био је ожењен Милицом, рођ. Антић, која је била магистар фармације, биохемичар, дугогодишњи начелник лабораторије Неурохируршке клинике и оснивач Централне лабораторије Клиничког центра Србије. У знак захвалности и поштовања за њен рад, Удружење биохемичара Србије је основало Фондацију „Магистра Милица Марковић“, чији је циљ стипендирање перспективних младих биохемичара. Када се говори о признањима и достигнућима, др Александар Марковић је био носилац оних најзначајнијих. Треба најпре истаћи да је 1979. године био изабран за редовног члана Академије медицинских наука Српског лекарског друштва. Међу највећим признањима која је добио, истичу се: Повеља Српског лекарског друштва (1972), Плакета Српског лекарског друштва (1973), Плакета Удружења хирурга Југославије (1973), Плакета Медицинског факултета (1989) и Повеља „Светски здравствени плакат“ (1992). Према речима његовог сина, др Велимира Марковића, чувени доктор Александар је „остао у сећању млађим колегама, као и свима онима који су га познавали, као коректан, вредан, уредан и искрен човек. Током свог радног века никада себи није дозволио да буде компромитован или да својим понашањем штети нечијим амбицијама и каријери... Био је човек ведрог духа, боемског карактера и темпераментан. Поштовао је колеге, штирио свој еснаф, а пре свега је био породичан човек, православне вероисповести, с великим кругом искрених и вољених пријатеља“. Овај знаменити Ђупричанин преминуо је 12. децембра 2012. године у Београду. Остао је упамћен као један од најдаровитијих хирурга и професора у историји српске медицине.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЂУПРИЈЕ

ПРОФ. ДР МИЛАНА ПОПОВИЋ РОЛОВИЋ (1928-2005)

Највећи и најзначајнији дечији нефролог у историји српско-југословенске медицине, жена која је достигла највеће висине професионалног и научног рада, потицала је из угледне ћупријске лекарске породице Поповић и звала се Милана Поповић Роловић. Рођена је 2. децембра 1928. године у Ћуприји. Ту је завршила основну школу и Гимназију, након чега је отишла у Београд и наставила традицију својих родитеља који су се определили за медицину. Ваља напоменути да је њен отац био уважени ћупријски лекар и народни посланик Живојин Жика Поповић, док је њена мајка Драгица Поповић Шећеров била оснивач Инфективног одељења ћупријске болнице. Милана Поповић Роловић је завршила Медицински факултет у Београду 1954. године. За време студија, била је ангажована као демонстратор на Хемијском институту и у Интерној клиници. По завршетку студирања, кратко је радила на Хемијском и Фармацеутском институту Медицинског факултета, да би 1957. године била примљена на рад у Универзитетској дечјој клиници у Београду. После четири године завршила је специјализацију из педијатрије. Научна каријера је упоредо са професионалном све време ишла узлазном путањом. Исте године када је специјализирала педијатрију, 1961, Милана је изабрана за асистента на предмету Педијатрија, Медицинског факултета у Београду. Докторирала је медицину 1971. године, убрзо постала доцент, да би 1987. године напредовала до звања редовног професора. Од почетка своје научне каријере тежила је усавршавању и учењу новог. Као Фулбрајтов стипендиста, током 1964-1965. године усавршавала се из дечје нефрологије на Харварду. Касније, 1980. године, радила је у Дечјем центру за болести бубрега у Сан Франциску, на Одељењу за нефрологију у Филаделфији и Гајевој болници Лондонског универзитета. Проучавала је гломерулске и наследне болести код деце. Објавила је преко 200 научних радова у земљи и иностранству. Неки од њених најпознатијих радова још увек су обавезна литература студената медицине. Милана Поповић Роловић је 1980. године основала први центар за хемодијализу деце при Универзитетској дечјој клиници у Тиршовој. Ова институција је била једина такве врсте у некадашњој Југославији, а данас је једини референтни центар за дијализу у Србији. Прва на овим просторима је 1986. године започела трансплантацију бубрега код деце. Током две наредне године, успешно је трансплантирано осам пацијената од којих је најмлађи био тежак свега 10 килограма!

Проф. др Милана Поповић Роловић је била светски признати нефролог. Сарађивала је са колегама највишег професионалног и научног ранга из Америке и Европе. Била је председник Европског друштва за дечју нефрологију ЕСПН и дугогодишњи члан савета исте организације, консултант Светске здравствене организације у Комитету за класификацију развојних и наследних болести бубрега, члан уређивачког одбора првог међународног часописа за дечју нефрологију – International Journal of Pediatric Nephrology, председница Нефролошке секције Српског лекарског друштва, носилац Повеље Српског лекарског друштва за организацију здравствене заштите и носилац Октобарске награде града Београда за достигнућа у медицини. Поред бројних награда и признања које је добила за своја огромна достигнућа, најпоноснија је била на то што је Центар за хемодијализу и трансплантацију бубрега на Универзитетској дечјој клиници у Тиршовој понео њено име. Према речима млађих колега и њених студената, докторка Милана их је својим примером учила да за лекара у референтној установи нема фиксног радног времена, ни викенда, ни празника. Знала је да каже: „Ко те тера?“, или другим речима: „Опредио си се, издржи!“. Иако јој је одлазак из родне Ћуприје врло тешко пао, због свих околности под којима се догодило, Милана никада није заборавила свој родни крај. Увек се радо одазивала позивима из ћупријске болнице за разне симпозијуме, семинаре и предавања. Увек загледала у будућност, на завршетку свог активног радног стажа у служби, а у функцији председника Конгреса нефролога Југославије, од колега се опростила речима песника: „Где ја стадох, ти ћеш поћи! Што не можеш, ти ћеш моћи! Куд ја нисам, ти ћеш доћи! Што ја почех, ти продужи! Још смо дужни, ти одужи!“. Проф. др Милана Поповић Роловић је у нашој средини створила дечју нефрологију европског, односно светског ранга, и то не само због њеног запаженог места у хијерархији међународних удружења дечјих нефролога, већ много више због тога што је својим ентузијазмом и креативношћу омогућила деци оболелој од болести бубрега да се у нашој средини лече на исти начин као и у земљама са развијеном медицином. Ова знаменита Ћупричанка прославила је име свог града у читавом свету, и по ко зна који пут утемељила тврдњу да је град на обали Мораве заправо прави дом врхунских медицинских стручњака.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ПРИМЕРНИ ЦЕНТАР ЗА ДЕЧЈУ ХЕМОДИЈАЛИЗУ У ЈУГОСЛАВИЈИ
**ВЕШТАЧКИ БУБРЕГ
ЗА НАЈМЛАЂЕ**
Центар је отворен на Дечјој клиници Медицинског
факултета у Београду

АЛЕКСАНДАР АЦА ПЕТРОВИЋ (1934-2006)

Чувени Александар Аца Петровић је по професији био наставник географије у ђупријским школама, али је истовремено био човек који је читав свој живот посветио атлетској стази, проналажењу и брушењу талената. И сам се у млађим данима бавио атлетиком. Запажене резултате остварио је на Јуниорском првенству Србије на 1500 метара (стипл) и Омладинском првенству Србије у кросу. Био је, заједно са Зорком Субић (касније Бекић) освајач једне од првих медаља за АК „Будућност“, који је био претеча АК „Морава“. На првенству Југославије у кросу одржаном у Борову 1952. године, Петровић је освојио треће место. Из Атлетског клуба „Морава“, којем је остао веран до краја живота, поникла је плејада врхунских атлетичара, који су Ђуприји дали, заједно са својим тренером, више од 40 медаља са шампионата Балкана, 14 са првенстава Европе и један светски рекорд. Сав свој живот је посветио краљици спортова. Из атлетске радионице популарног професора за пет деценија, колико се бавио тренерским послом, поникло је на десетине светских, европских и државних шампиона. У његовој Морави стасали су: Вера Николић, светска рекордерка на 800 метара и двострука европска првакиња, затим Снежана Пајкић, првакиња Европе на 1.500, Драган Здравковић, европски шампион на 3.000 метара у дворани, Зора Томецић и Владан Ђорђевић, вицешампиони Европе у омладинској конкуренцији, Дејан Пајкић, вишеструки првак наше земље на 800 и 1.500 метара, Душан Кошутић, Љиљана Шушњар... Један од највећих успеха југословенске атлетике догодио се 27. јула 1983. године на Кристал Паласу у Лондону када је Драган Здравковић у трци на 1500 метара победио фаворизованог домаћег такмичара Себастијана Коуа. Са овог, славом овењаног тренутка, легендарни Аца Петровић је изнео своје лично запажање, преточивши га у текст за тада најчитанији спортски недељник *Темпо*:

„У Лондону, на „Кристал паласу“ обрео сам се трећи пут. Некако смо се снашли, гужва невиђена. Радозналци се комешају у једном шареном вртлогу, али нико нико не гледа. Сви гледају своја посла, ако не закукаш као мало дете, нико ти неће показати ни свлачионицу, ни дати стартну листу. Некако смо се прогурали, прошли сва обезбеђења, смејкали се редарима и полицајцима, али прва неприлика искрела је када је требало изаћи на стазу. Драган може, ја морам на трибину. Међутим, зашто сам ја у Лондону трећи пут ако не могу да се снајем! Узмем неке папире у шаке, извадим оловку из џепа и као задубимо се у разговор. И тако, корак по корак, прођем до стазе ... Да ли ме је неко зауставио? Нико! Сви су мислили да сам неко пискарало, да ћу кад обавим разговор потрчати на трибине да потражим боље место. Међутим, ја код улаза на стазу одмах ошацијем једно место у заветрини од редара. Умешам се међу атлетичаре, само погледам у часовник. Кад почне такмичење, бићу на коњу, више ме нико неће приметити. Кад су прве тркаче позвали на старт, ја се повучем са стране и задубим у папире, остављајући утисак као да сам један од организатора такмичења. Шта је за то време радио Драган? Загревао се, радио неке вежбице разгибавања, видим ја издалека да је нервозан, убија га неизвесност. Тамо смо као у неком бунару, ни стартне листе, нити знамо ко трчи, спикера не чујеш. Само посматрамо излаз да видимо хоће ли се појавити Себастијан Коу. Не излази никако, па Драган приђе и каже: „Одустао је, неће трчати!“ После минут-два разгибавања, поново приђе и једва преваљује преко језика: „Све ме боли, тешко ми је.“ Видим ја да га је спопала трема, па скочим: „Зашто смо дошли, ако ти се не трчи! Има да трчиш да ти очи искачу на теме. Знаш ли ти да сам ја трећи пут на овом стадиону и да досад није било врдања? Вера Николић је овде победила и поставила светски рекорд. Зора Томецић је била друга у једној лудој трци, а ти нећеш да трчиш, хоћеш да ме оставиш на цедиљу?“ А он, нервозан, свађалица, само што не прсне: „Па, шта? Било некад!“ Шта сам урадио тада? Наставили смо да се препиремо, тек да прође време. Најзад ми Драган рече: „Хајде, Ацо, да станемо тамо, на оно место где сте стајали док је трчала Вера Николић.“ А, тако, обрадовах се ја: значи, и он једва чека трку! Померимо се, кад појави се Коу. Прати га булумента. Гледаоци скочише на ноге, поздравише га аплаузом, спикер га представља, набраја сва његова јунаштва. А Коу, насмејан, трчи поред оgrade гледалишта, маше рукама. Пратимо шта се догађа. Драган изненађен каже: „Биће ово страшна трка. Могу да будем последњи, а могу да се нађем и горе.“ Ја одговорим јетко: „Валео бих да будеш горе, зато смо и дошли. Изволи, да видимо шта можеш.“ А он, рођени борац, видим да су га распалили сви они аплаузи светском рекордеру, закључи све расправе: „Идем, нема шта да изгубим!“

Професор Аца је с Вером Николић и Драганом Здравковићем два пута био учесник Олимпијских игара, и то у Мексику 1968. и Москви 1980. године. Био је селектор пионирске и омладинске репрезентације Србије. Остао је упамћен и као руководилац летњег кампа младих атлетских талената под покровитељством Министарства спорта и омладине и РТС-а. За свој рад је два пута одликован Орденом заслуга за народ са сребрном звездом. Добитник је Мајске награде СОФК Србије (1964), Златне значке Атлетског савеза Југославије и Златне плакете Атлетског савеза Србије (1998), добитник Ордена председника републике и Ордена Председништва СФРЈ. Ђуприја му је два пута доделила Октобарску плакету за резултате у спорту и афирмацији града и наше земље. Након смрти Аце Петровића, почевши од 2007. године, најстарија улична трка у Европи, која се већ деценијама одржава у Ђуприји добија назив по овом истакнутом спортском великану. Реконструисани Атлетски стадион у Ђуприји, место на коме је провео највише времена свог изузетно плодног рада, такође носи име прослављеног Александра Аце Петровића.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЂУПРИЈЕ

ЈОВАН РАКИЋ (1915-2002)

Град музике, како Ћуприју већ деценијама називају, не би постојао без ентузијазма и енергије људи са визијом. Управо оних који су учествовали у оснивању и раду две изузетно значајне културно-просветне институције - данашње Основне музичке школе „Душан Сковран“ и Школе за музичке таленте и радили на унапређењу музичке културе у граду и развоју младих талената. Један од таквих визионара био је Јован Ракић, професор виолине, личност која је свој радни век провела у Ћуприји, дајући јој све оно најбоље од себе. Школа за основно музичко образовање „Душан Сковран“ која ове године обележава великих 70 година настала је из искрених побуда неколицине заљубљеника у музику, ентузијаста који су крајем 1951. године при Културно-уметничком друштву „Слобода“ оформили течајеве за клавир и виолину које је уписало преко четрдесеторо деце. Међу овим вредним људима налазио се и Јован Ракић. Њиховом упорношћу и залагањем, две године касније, стигло је Решење Министарства просвете од 28. децембра 1953. године, којим је основана Нижа музичка школа, на челу са Јованом Ракићем као њеним првим директором. Првих година, школа је радила у неадекватним условима, односно, није имала свој простор. Класе су биле распоређене по различитим објектима: од просторија Занатског и Соколског дома, преко Штедионице и Женске занатске школе, до приватних дућана и гостионица. Број уписане деце се повећавао упоредо са отварањем нових класа и увођењем нових инструмената. Тако је наставу клавира држала чувена Рускиња Александра Попов, док је за дувачке инструменте био задужен знаменити Чех Јан Завадил, војни музичар и капелник оркестра фабрике шећера. У коштац са великим проблемом простора за потребе школе ухватио се Одбор за изградњу школске зграде предвођен Јованом Ракићем. Захваљујући активности овог одбора и добровољним прилозима грађана и радних организација, 1958. године је започета градња школе. После пар година, школска зграда је била завршена. Комплетан данашњи изглед школа је добила 1968. године када је, поново на иницијативу Јована Ракића, тадашњег директора, изграђена концертна сала која постоји и данас. Занимљиво је да је то била прва концертна сала у Србији наменски изграђена за потребе музичке школе. Изградња школске зграде, касније и сале, имала је врло позитивне последице: отворено је одељење балетске школе, које је водио Бора Суботић, а касније и Клуб пријатеља музике.

Први догађаји у новој концертној сали били су школски концерти и друге значајне градске манифестације, да би убрзо организовање концертних активности на себе преузела Музичка омладина Ћуприје, као огранак изузетно активне Музичке омладине СР Србије, организујући у прво време концерте васпитног карактера, а затим и концерте признатих домаћих и међународних солиста и великих ансамбала. Исте године када је изграђена концертна сала, Јован Ракић је по први пут изнео нову идеју о даљем развоју музичког образовања у Ћуприји. Увидевши колико брзо напредује музичко образовање у граду уз велики број културних активности у сали и још већи број заинтересоване деце за упис у музичку школу, Ракић је изнео идеју о оснивању Школе за музичке таленте, у чему га је најпре подржало локално општинско руководство и професор Лазар Марјановић, некадашњи председник Удружења музичких педагога Србије. Борба за оснивање школе била је тешка и дуготрајна. Тек не пет година касније, 1973. године бити донета Одлука о оснивању музичке школе интернатског типа и гудачког смера у Ћуприји за изразите музичке таленте СР Србије, коју су потписали тадашњи декан Музичке академије у Београду Душан Сковран и председник СО Ћуприја Милутин Гајић. Одлука је подржана и од стране свих других легитимних институција, попут Комисије за образовање и културу Републичког већа Савеза синдиката Србије, СИЗ културе Општине Ћуприја, СИЗ образовања Општине Ћуприја, Републичке заједнице образовања и других. Први директор ове установе био је Јован Ракић. Јединствена школа у овом делу света радила је у згради Ниже музичке школе све до изградње нове зграде у којој се налази и данас. О оснивању и раду Школе за музичке таленте, Ракић је 1989. године објавио монографију под називом *Велика породица*, са намером да будућим генерацијама остане трајно сведочанство о музичком животу Ћуприје и оснивању јединствене институције у земљи. Са пуним правом, Јован Ракић се сматра једним од најзначајнијих просветних и културних делатника у Ћуприји. Ова изузетна личност једна је од најзаслужнијих за епитет *града музике* који Ћуприја поносио носи дуже од пола века.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

РАТКО БУЉАНЧЕВИЋ ГЕНИЈЕ (1944-2011)

Град музике, како Ћуприју многи називају годинама уназад, изнедрила је неке од највећих извођача класичне музике у земљи и окружењу. Пре оснивања ћупријских музичких школа, на овом поднебљу су се рађали велики музички таленти који су остварили завидне каријере и снажно утицали на развој музичке културе у граду. Од средине прошлог века захваљујући двома изузетним музичким образовним институцијама, у Ћуприји су стасавали најперспективнији млади гудачи, али и пијанисти, композитори, па чак и најпознатији домаћи дувачи. Једна од личности која је део себе уградила у музичку културу послератне Југославије и оставила значајан траг у културном развоју Ћуприје, свакако је чувени Ратко Буљанчевић Геније. Рођен је у Сењу код Ћуприје по ослобођењу Југославије у Другом светском рату, 11. новембра 1944. године. У Ћуприји и Параћину је завршио основну школу, после које се убрзо преселио Београд где је уписао нижу музичку школу. Од малена је показивао велику склоност ка музици. Склоност је временом постала огромна љубав. Као младић волео је да свира бубње, док му је омиљени музички правац био цез. Касније се определио за клавир. У Београду је зарађивао од вечерњих наступа у хотелима и ресторанима. Увек је веровао да може много више. Уписао је Факултет музичке уметности у Београду на одсеку Композиције, са којег се на основу личне молбе исписао 1975. године. После две године наставио је студије. У историји је остало записано да је Ратко Буљанчевић као студент 1973. године изазвао на клавирски двобој своје професоре - декана Музичке академије Арсена Триву и бившег декана Душана Сковрана, а две године касније и остале професоре са катедре, што је био један својеврсан преседан у историји музичког образовања у Србији: „Због потцењивања личности студента, негирања његове вредности, онемогућавања и ускраћивања његових основних људских права, формалистичког и бирократског решавања проблема школовања и студија, ИЗАЗИВАМ декана Музичке академије Арсена Триву и бившег декана Душана Сковрана на уметнички тј. клавирски двобој.“ То је пресудно утицало на његово напуштање факултета. Неколико година касније, Буљанчевић се званичним дописом Факултету музичке уметности обратио својим некадашњим професорима речима: „У име уметности, истине, узвишености, човечне човечности, љубави, у име сваког притајеног пламена у сваком човеку, оптужујем гомилу неталентованих клипана, који су постојали, који постоје и који ће постојати. Ја, Ратко Буљанчевић, витез срца и духовни вођа целог човечанства, осуђујем вас у име свих Прометеја уметности на вечито прогонство себе самих!“

Међутим, Ратко ни тада није одустао од компоновања и музицирања. О младом композитору Ратку Буљанчевићу и његовој музици се све више говорило у београдским културним круговима. У Студентском културном центру у Београду први пут се појављује 1980. године када је цело вече посвећено његовој музици, коју је изводио заједно са Љубомиром Димитријевићем и Мирјаном Кршљанин. Имао је још неколико наступа у Студентском културном центру, Коларчевој задужбини и Библиотеци града Београда. Честе су биле вечери посвећене његовој музици. Студентски дани и занимљив животни пут Ратка Буљанчевића овековечени су у филму Милоша Радивојевића „Живети као сав нормалан свет“ из 1982. године. Да би могао да настави са компоновањем, а пошто није имао стално запослење, морао је да се бави кафанским свиркама и окрене се другим начинима зараде. Тако је остварио и улогу у филму „Доротеј“ из 1981. године што му је омогућило пристојну зараду и дружење с уметницима. Међутим, како је време пролазило, Ратку су полако затварана врата културних институција у престоници. Живот у Београду постао је неиздржив, због чега се вратио у своју Ћуприју где је у родитељском дому наставио да ствара музику. О његовој личности и стваралаштву Ћупричани су знали врло мало, све до гостовања на телевизији у емисији „Бисери“ Вање Булића почетком овог века. Ратко Буљанчевић је био члан СОКОЈ-а и његова ауторска права су заштићена. Неке од његових најпознатијих композиција за клавир су: „Ноктурно фантазија (Снови)“, „Етида - Узвишена интуиција“, „Ноктурно фантазија - Метафизичке поеме“, „Прелиди - Пољско цвеће“, „Пуж голаћ на трњу“. Од композиција за флауту посебно се издваја дело „Ветар и нимфе“ Своје последње музичко дело „Благовести“ намењено хорском певању, поклонио је манастиру Раваница. Жеља му је била да се његова музика чује свуда, да оплеменењује све људе. Својим ликом и делом Ратко Буљанчевић Геније задужио је наш град и ушао у круг великих и знаменитих Ћупричана.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ПРОФ. МИЛИЦА БАРИЋ (1932-2019)

„Будимо срећни што се бавимо музиком, чак и у овим лудим временима која су дошла, када у брзини изгледа да нам само новац и слава могу донети радост. А није тако. Музика је кључ. Стварање нечега магичног као што је музика, поготово на овом нашем небеском инструменту – краљици инструмената, то треба да буде највећа награда.“ - одломак из аутобиографије проф. Милице Барић, под називом „Прича о харфи“. Милица Барић је била прослављена српска харфисткиња, професорка Факултета музичке уметности у Београду, дугогодишња чланица Београдске филхармоније и оснивачица Удружења харфиста и пријатеља харфе Србије. Рођена је у Ћуприји 1932. године у породици Драгослава Јанковића, економисте запосленог у Фабрици шећера и дугогодишњег председника Соколског друштва. На јужном ободу града, у чешкој колонији код шећеране, провела је безбрижно детињство. Похађала је чешку основну школу „Јан Масарик“ и приватно ишла на часове клавира код гимназијске професорке Александре Попов, Русиње која је са својим мужем по избијању Октобарске револуције уточиште нашла у Ћуприји. Од малих ногу била је опчињена харфом, односно, од тренутка када је у београдској опери први пут чула звук тог инструмента у „Русалки“ Антоњина Дворжака.

„Сећам се Ћуприје од дрвеног моста на Морави.... Требало је прећи неколико километара да би се угледао крај Ћуприје, који је уједно био и почетак другог дела града, а који се потом граничи са Параћином. Деловало је као да је Ћуприја састављена из три дела. Била је дуга око 6 километара, због чега су њени становници добили надимак „цревари“, јер је, јелте, дугачка као црево. Живела сам у, такорећи, елитном делу Ћуприје. То је био део града где су живели Чеси који су почетком 20. века саградили Српско-чешку фабрику шећера. Име јој је наметнуто јер је саграђена средствима банкарских акционара, Чеха и Срба.“

У Ћуприји је Милица Јанковић (касније Барић) живела још неколико година по завршетку Другог светског рата, учествујући у раду црквеног хора, док извођење духовне музике није било забрањено од стране новог режима. Ускоро је отишла у Београд где је углавном самостално финансирала своје школовање, најпре у нижој, а затим и средњој музичкој школи. Већ 1950. године уписала је Музичку академију на одсеку харфе у класи професора Јосипа Пикеља. Пожртвованост и предан рад резултирали су приступањем Београдској филхармонији још у студентским данима (1957), а затим и првом наградом на Југословенском такмичењу млађих музичких уметника у Загребу 1959. године у конкуренцији харфиста. По завршеној Академији, наставила је усавршавање у Русији у класи легендарне харфисткиње Вере Дулове. Уследили су бројни наступи широм земље и у иностранству, на радију и телевизији, такмичења, фестивали и велики број награда. Наступала је са бројним оркестрима и ансамблима, солистички и сарађивала са најпознатијим светским диригентима. Годинама је помагала Музичку омладину Београда популаришући харфу као један нови, дотле непознат инструмент. У Музичкој школи „Станковић“ и панчевачкој музичкој школи била је оснивач одсека харфе и радила као наставник харфе. Учествовала је у обнављању рада Школе за основно музичко образовање у свом родном граду, названој по Душану Сковрану. На Факултету музичке уметности у Београду радила је као професорка харфе од 1975. до пензионисања 1997. године. Свој последњи солистички наступ остварила је маја 2007. године. Знаменита Ћупријанка Милица Барић, рођ. Јанковић, била је између осталог чланица Удружења музичких уметника Србије, добитница награде за животно дело Удружења музичких и балетских педагога Србије и носилац признања за врхунски допринос националној култури. Оставила је неизбрисив траг на музичкој сцени Србије и региона и поставила основе развоју харфизма. Приликом обележавања 95 година од оснивања Соколског друштва „Душан Силни“ у Ћуприји 2001. године, Милица је поклонила соколску заставу овом удружењу, коју је њена породица чувала скоро 60 година, а коју је наследила од свог оца, дугогодишњег председника ћупријских сокола. Њена последња посета родној Ћуприји догодила се априла 2017. године приликом промоције романа „Век једне жене“ ауторке Живке Радовановић Лилике. Поред тога што је била непревазиђена харфисткиња, остала је упамћена као омиљена професорка и менторка међу својим студентима.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ВЕРА НИКОЛИЋ (1948-2021)

Највећа југословенска атлетичарка свих времена, светска рекордерка и једна од знаменитих Ћупричанки, рођена је у деспотовачком селу Грабовици 1948. године. Основну школу и Гимназију завршила је у Ћуприји где је учествовала на школским такмичењима у атлетици. Када је са 13 година победила на школском кросу, легендарни атлетски тренер Аца Петровић, иначе професор географије, предложио јој је да сарађује. После само годину дана, Верин таленат и стручност Аце Петровића дали су резултате. Вера је почела да побеђује на кросевима широм Србије и Југославије. Тако је са 14 година постала првакиња државе на 600 метара, после победе над познатом атлетичарком Динама из Загреба, Дубравком Чингир. Била је јуниорка чијим су се резултатима, и још више могућностима, сви дивили. Наредне 1965. године првенству Балкана у Атини, иако још није била пунолетна, победила је у категорији сениорки и постала најмлађа атлетичарка која се окитила златним одличјем у овом такмичењу. Септембра 1966. године, са непуних 18 година учествовала је на Европском првенству у Будимпешти и у трци на 800 метара освојила прво место, резултатом 2:02,8 победивши фаворизовану и искуснију Мађарицу Жужу Сабо. Након дочека у југословенској престоници, Ћуприја јој је приредила величанствен дочек. У центру града се окупило неколико хиљада људи. Порука која јој је том приликом упућена, још увек одјекује у историји српске и југословенске атлетике: *„Хвала ти златна наша омладинко за све што си учинила за наш спорт и свој град који ти, ево, захваљује дочеком који си и заслужила!“* Ово је била прва златна медаља на европским првенствима за Југославију. Због тог успеха, млада атлетичарка је добила надимак Златна Вера. Крајем године је по избору листа Спорт проглашена за спортисткињу године у Југославији. Занимљив је интервју који је дала за чувени загребачки дечји лист Плави вјесник новембра 1966. године: *„... Ипак, верујем да ће све бити добро. Мислим да ћу успети да остварим обе жеље: да положим матуру и поставим светски рекорд. Јој, да знате како жарко желим да поставим тај светски рекорд!“*

Дуго очекивани јул 1968 године, донео је сензацију на лондонском „Кристал паласу“. У, може се рећи, директном окршају са највећом надом британске атлетике Лилијан Борд, златна Вера је поставила светски рекорд на 800 метара резултатом 2:00,5. Конзервативна лондонска штампа била је затечена победом југословенске атлетичарке. Међутим, Вера Николић је врло брзо прихваћена као светска првакиња. Угледни лист *Дејли телеграф* је закључио: *„Победник је била југословенска девојка очију боје лешника. Вера Николић, која је већ европска првакиња, а сада држи и светски рекорд. Николићева је показала како је све то лако, плешући у одушевљењу на стази два минута после своје епске трке.“* Светски рекорд који је Вера поставила, био је недодирљив наредне три године. Након нестварне победе у Лондону, уследило је још једно велико такмичење - Олимпијске игре у Мексику. Проглашену за првог фаворита овог такмичења, Веру је победио огроман притисак јавности, те је одустала у полуфиналној трци. Колико је овај неуспех утицао на њу, сведочи чињеница да је убрзо напустила Ћуприју и прешла у Атлетски клуб „Динамо“ из Загреба код славног тренера Леа Ланга. На наредном Европском првенству у Атини 1969. године освојила је бронзану медаљу. Две године касније, 1971, на Европском првенству у Хелсинкију још једном се попела на трон освојивши златно одличје. На последњем такмичењу пре престанка професионалног бављења атлетиком, Олимпијским играма у Минхену 1972. године, Вера је освојила пето место, са новим југословенским рекордом 1:59,5. Репрезентативни (југословенски) дрес носила је укупно 82 пута. Оборила је 13 државних рекорда и 18 пута била првакиња Балкана. Професионалну атлетску каријеру окончала је 1974. године и запослила се у једној загребачкој општини као чиновник. После распада СФРЈ са породицом се вратила у Србију. Доселила се у Крушевац и у тамошњем атлетском клубу је радила као тренер до 2007. године. Вера Николић је задужила српску и југословенску атлетику и прославила Атлетски клуб „Морава“ из Ћуприје. После дуже болести, преминула је на Видовдан 2021. године. У знак сећања и захвалности, Атлетски клуб „Морава“ и Спортски савез Ћуприје установили су атлетски митинг у част Вере Николић, који се од прошле године одржава у Ћуприји. Вера Николић је била и остала највећа српска и југословенска атлетичарка и легенда краљице спорта. Њено име остаће златним словима уписано у историји ћупријске, српске и југословенске, али и светске атлетике, као једно од најславнијих у читавом 20. веку.

ЗНАМЕНИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

ДРАГОСЛАВ МИХАИЛОВИЋ (1930-2023)

„Велики писац је онај који људској сензибилности даје далекосежнију перспективу, који човеку у безизлажном положају показује излаз, пут који треба да следи“ - речи су истакнутог песника и есејисте Јосипа Бродског.

Доајен савремене српске књижевности, можда и најпознатији Ћупричанин данашњице, писац, романиста, сценариста и драматург, велики Драгослав Михаиловић, рођен је 17. новембра 1930. године у Ћуприји у породици Бранка и Љубице. У родном граду је похађао основну школу, једно време и чешку Масарикову школу. Ћупријску гимназију је завршио 1949. године, да би се затим уписао на Групу за југословенску књижевност и српскохрватски језик Филозофског факултета у Београду. Још као младић, гимназијалац, ушао је у сукоб са локалним припадницима УДБ-е у Ћуприји, бранећи своје другове из школе. Убрзо је и сам доспео на УДБ-ину листу за испитивање. На терет му се стављао однос према чувеној Резолуцији Информбироа. Као деветнаестогодишњака, септембра 1950. године, Драгослава је ухапсила УДБ-а. Наредних 15 месеци провео је у затворима у Ћуприји, Крагујевцу и Београду, као и у озлоглашеном логору за преваспитање на Голем отоку. О својим данима на овом страшном месту оставио је неколико изузетно важних сведочанстава. По изласку из затвора, вратио се у Београд и наставио студије. Радио је на разним пословима како би могао да се издржава и заврши студије. Дипломирао је на Филозофском факултету почетком 1957. године. Наставио је да трага за одговарајућим запослењем. Радио је као стални путујући аквизитер, новинар у листу за примењену уметност, публициста у часопису за техничко образовање, био је репортер и уредник у Листу за југословенске раднике у иностранству. Неколико месеци је провео у Поатјеу у Француској, где је на тамошњем универзитету као лектор, предавао српско-хрватски језик. Када говоримо о Михаиловићу и његовом стваралачком опусу, занимљиво је да је своју прву књижевну публикацију под називом „Писмо“ објавио убрзо по дипломирању крајем 1957. године у Јежевом календару. Уследио је рад на култном роману „Кад су цветале тикве“ који је објављен 1968. године. Према мотивима овог романа, наредне 1969. године постављена је позоришна представа „Кад су цветале тикве“ која је неколико пута одиграна у Југословенском драмском позоришту, пре него што је под политичким притиском тадашњег комунистичког режима скинута са репертоара и практично забрањена, као и истоимени роман. Забрањено је и његово друго дело, збирка приповедака „Фреде, лаку ноћ“, чиме је Михаиловићу јасно стављено до знања да за њега нема места у југословенској књижевности оног доба.

Од тог тренутка био је окарактерисан као националиста, информбироовац и француски шпијун и стављен под сталну присмотру УДБ-е. Сматра се да је праћен све до деведесетих година прошлог века. Упркос снажним политичким притисцима, Михаиловић је наставио да пише. Велику подршку пружали су му доајени српске културе и књижевности, попут Иве Андрића. Колико је био цењен и препознат у културним и научним круговима, сведочи чињеница да је 1981. године изабран за дописног члана Српске академије наука и уметности, док је седам година касније постао њен редовни члан. Деведесетих година основао је Одбор за истраживање репресије (Голи оток и остали логори и затвори) САНУ и Посебну библиотеку „Голи оток“ при Библиотеци САНУ 2015. године. Михаиловићева најпознатија дела су: књиге приповедака *Фреде, лаку ноћ*, *Ухвати звезду падалицу*, *Лов на стенице*, *Јалова јесен* и *Преживљавање*; романи *Кад су цветале тикве*, *Петријин венац*, *Чизмаш*, *Гори Морава*, *Златвори*; књиге историографско-публицистичке прозе под називом *Голи оток I-V*; студије: *Кратка историја сатирања*, *Књига огледа и чланака: Црвено и плаво*. Као носилац највећих и најпрестижнијих признања, Драгослав Михаиловић је награђен Октобарском наградом града Београда за збирку приповедака *Фреде, лаку ноћ*, Андрићевом наградом за *Петријин венац*, „Златном ареном“ за сценарио *Вијетнамци* Фестивала југословенског играног филма у Пули, НИНовом наградом критике за роман *Чизмаш*, Наградом Народне библиотеке Србије за најчитанију књигу за роман *Чизмаш*, и многим другим. Велики Драгослав је преминуо 12. марта 2023. године у 93. години живота.

ЗНАЈЕЊИТЕ ЛИЧНОСТИ ЋУПРИЈЕ

